

O čtvrt století zpět. Sedím za šicím strojem. Praskla další jehla a steh je pořád křivý. Snažím se prošívat několik papírů potištěných z obou stran inkoustovou tiskárnou. Maketa prvního čísla Textů. Říkal jsem si, že by to mohla být rychlejší a lepší varianta než vazba šitá sponkami, ale černá nit se neúnavně klikatí v křivé čáře a hustý steh perforuje papír příliš. Není to lepší, říkám si nakonec, když mě mine kus zlomené jehly. Kouzlo šitých sešitů si ponechám na později. Hned po prvním čísle mně dochází, že ani sazba v AmiPro nebude to pravé ořechové. Něco umím ve Ventuře pro DOS, ale ani to už nebude ono. Je to umírající svět, počítačům už kralují Windows 3.1. A tak zkouším QuarkPress a učím se PageMaker, u kterého zůstanu. Jen Aldus se změní na Adobe. A za pár let se stejně nevyhnu tomu, abych přešel na InDesign. Teď ale ještě lepím papírovou maketu pro kopírku, na které tiskneme první čísla. Brzy ale stejně zamíříme do ofsetové tiskárny. Sazbu zrcadlově tisknu na pauzák a učím se, že v tiskařině záleží na každém milimetru. Někdy je to porod. A když se nezadaří, tak i potrat. Grafická podoba zůstává víceméně stejná, aspoň těch posledních dvacet let. I proto ten formát. Skladný, do kapsy a levný. Každá sranda něco stojí. Víme to, platíme si ji od začátku ze svého. A už to tak zůstane. Experimentuju a lepím papírovou maketu. Nakonec se snad podaří najít kompromis, kdy do časopisu vejde na malé ploše poměrně dost textu. Pár čísel si to sedá. Starší přátelé si stěžují, že to chce lupu. Ale proč? Ještě nás to netrápí. A byť jsme i prvním literárním časopisem na internetu, tak nikdy neopouštíme tisk. Tolik technikálie. Za tím vším jsou hlavně lidé, z těch nejbližších Dalibor, Jirka, René, Jakub. Později Tomáš, Michal, Jakub, Andrea, 2 × Martin, Milan, Ondra a řada dalších. V průběhu roků se jen drobně proměňuje redakce, někdo odešel, někdo přišel, jádro zůstává. A ti, co odešli, zůstali aspoň přispěvateli nebo podporovateli. Čtvrtstoletí je dlouhá doba, která přináší radosti i ztráty. Nečekané a bolící. Několikrát za ty roky mám chuť s tím seknout, hlavně když pořád chybí příspěvky, ale nakonec to nikdy neudělám. Náš svět se proměnil a mění se dál. Aspoň pro mě se jednou kotvou napříč těmi roky v něm staly Texty. Kdyby mi tehdy někdo řekl, že tu budou i o čtvrtstoletí později, nevěřil bych mu. A vlastně tomu nevěřím ani teď.

-pak-

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: 25__2

próza

Jakub Chrobák: Rozhodnutí__6_11

Jana Zapa: x x x__20_23

poezie

Martin Šenkypf: x x x__11

Jana Orlová: x x x__12

Lenka Kuhar Daňhelová: x x x__12_14

Miroslav Černý: x x x__14_16

Petr Odehnal: x x x__16_17

Matěj Lipavský: x x x__17

Robert Wudy: x x x__18_20

jen tak

Jakub Chrobák: 25 textů pro Texty__4_5

recenze

Ondřej Hložek: Křížem proti
pandemii__23_24

Adam El Chaar: Starej pop
Ohnisko__25_26

Martin Lukáš: Účast a závažnost__26_28

Ondřej Hložek: Pamatuj, že popel
jsi...__28_30

Pavel Kotrla: Kdyby...__30_31

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 85, ročník XXV.,

šéfredaktor: Pavel Kotrla,

redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,

Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;

redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,

Tomáš Vašut, Martin Škabraha;

registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X

internetová adresa: <http://casopis-texty.cz>

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:

Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24

<http://kotrla.com>, pavel@kotrla.com

JAKUB CHROBÁK

25 textů pro Texty

Je moc věcí, které se za dvacet pět roků změní a změnily, myslím od té doby, co začaly *Texty*. A protože pro tento časopis platí snad tak, jak pro žádný jiný, že je spojený s konkrétními místy a lidmi, chtěl bych tu některé připomenout a jejich pohledem nahlédnout, co žijeme dneska. Snad ta setkání probudí i něco v nás a posvítí na cestu budoucím. Dneska bych chtěl vzpomenout Luboša Růžičku, vždy růžolícího a vždy s očima pro vtip nachystaného obětavého dohlážditele věcí knihkupeckých i jiných. Věc, kterou fakt nesnášel, a která bohužel žije pevný životem aj dneska, bylo mluvení na kohosi mimo kohosi. Stačí pískoviště, obchod, náměstí; stařenky, mladice, moudří dědečkové i vyběhaní tatínci; a hned:

„Teta, vidíte je, jak blbnú?“

„Toho za nás nebylo!“

„To bych Sárince nikdy nedovolila!“

„Hrozné, co si ty děcka dneska dovolijá, a nikdo jim nic neřekne!“

„Aby Adrianek nedostal nějakou infekci.“

A to ještě nic není proti hordám lidí bez rozdílu generací a věků řítících se velkými městy tramvajemi z Kauflandů; tam je vůbec existence něčeho tak titěrného a zbytného, jako je dítě, bezdomovec, opilec, nebo ne-dej bože kočárek, doslova cejchem! To jsou rovnou vražedné pohledy a občas i pobublávání: „To nemůžou jako jet jinudy a jindy? Jak se asi my máme dostat domů?“

Nebo ještě úplně k jinému mířené rozkazy, ve vlaku, když si mladí v prázdném vagóně neomylně vyberou přesně tu prázdnou čtyřsedačku, kterou potřebujou rozesmátí postarší turisté s nárokem na úctu bezpodmínečně: „Však ony se ty děcka přesunou jinde! Neboj, Mařenko, oni se sesednou, tady sa určitě vlezem, šak už jsme si svoje oddělali a odseděli. Víš, jak ta instruktorka říkala, všechno s úsměvem!“

Jak hrozný je to rozdíl oproti staříčkovi, kterého jsem potkal kdysi v autobuse na Karlovice a z krásně uvázané vázanky tak trčel ten uzal, že na dokonale vyleštěném černém saku připomínal kolárek, když jsem mu nabízel místo, tajemně a s vědoucím úsměvem řekl: „Já sem sa naseděl dost!“

Ale asi nejvíc to nasere v obchodě, kde už je to vlastně tak trochu podvod, podvod člověka na člověka. Vstoupil jsem onehdá do malé Jednoty, chtěl jen pár rohlíků a paštiku, vybaven byl vlastním pytlíkem, nabral kleštěma rohlíky a šinul si to k paštice, když dvě prodavačky, které právě měly na práci pozorovat cvrkot a pohyby svého jediného zákazníka, začaly:

„Ty Jiřo, chápeš to?”

„Nee.”

„Dovolila by sis to, dneska?”

„Tož vůbec, hlavně dneska.”

Chvíli mně trvalo, než jsem si uvědomil, že jde o mě, že já su ten, co si dneska dovolil, ale co? Tož sa aj ptám: „Mluvíte se mnou? Co jsem udělal?”

Najednou od sebe odtrhly hlavy, jako kdyby je někdo neoprávněně podezíral ze zločinu, a jedna se zasula do regálu se sýrma, druhá se pokusila o profesionální úsměv, který ale zabíjel, chcací, nechcací: „Ale nic, proti vám nic, enom, víte, ten kovid, máme tu všude kamery, oni nás hlídajú,”

„Ale co jsem udělal?” Přerušil jsem ji a opravdu jsem v té chvíli nevěděl.

„No, víte, sú nařízení,” rozhazovala ruka a vlastně se sama trochu nasírala.

„No, šak jo, idu si pro pár rohlíků, tak si nesu svůj pytlík a rohlíky jsem vzal do kleští, ruky jsem si dezinfikoval.”

To už ale nevydržela a utekla se do oblíbené finty: „Ty, Jiřo, slyšíš, to, na to sa jeden aby vysral, tož ty tady se všeckýma dobře, a oni tak. Ani košík si ti lidi neveznú a majú to tu jasně napsané.”

Aha, tož košík. Ale to už jsem shrábl rohlíky, paštiku, vytáhl radši platební kartu a vyšel ven. Venku chrčel mrznoucí sněh, cesta kolem hospody byla smutná a nemohla ani lákat, aby si člověk dal pivo a povykládal si, postěžoval si někomu na tu neschopnost mluvit spolu, nebo spíše schopnost vyvléct se z řeči prostředníkem. A to eště vůbec nemluvím o prostředníkovi se jménem Facebook, na kterého toho sypeme už několik roků moc a moc. Ale vlastně jsem chtěl mluvit o Lubošovi Růžičkovi, o tom, jak když jeden takový v knihkupectví pana Maliny chtěl ke mně mluvit přes Luboša, jak mu Luboš řekl, nejste, pane, nějaký nervózní a pak jsme sa tomu všeci roky řehtali, tož o Lubošovi snad přístě, zaslouží si to nejměň za větu: „Kde je mokré, není eště umyté.”

JAKUB CHROBÁK

Rozhodnutí

„Tož ti nevím, co bych s tímtehle měl včil dělat,“ povzdechl si staříček, když mu přišlo poštou doporučené psaní, ve kterém mu Okresní národní výbor oznamoval, že se stává právoplatným důchodcem a vymezuje mu částku 425,- Kč jako důchod. Položil ten papír a podíval se z okna na halenkovskou stráň zvanou Kuželky. Jeho stavení, spíš miniaturní domek v rohu kdysi úzké blátivé cesty, dnes poměrně se rozvíjející dopravní tepny, vyčuhovalo do zatáčky jako malý přídrzlý vrabčák. Celé prťavé, ale rozčepýřené, s drze rozevlátou střechou coby kšticí ukazující na hromadu proflámovaných a probenděných nocí. Ten malý domek byl pro něj a stařenku doživotní všechno, které je stálo nemálo úsilí. Pole, které původně k domku patřilo, se dnes proměnilo právě v kus cesty, autobusovou zastávku a stavební parcely. Za několik let tu vyrostou netypická pro valašskou dědinu stráň s bytovkami, tedy vlastně malé sídliště, v němž jednotlivé byty sice jsou uvnitř domků, a ke každému je kus země, ale ne už kus pole a živobytí, ale jen jakási ochotnická zahrádka.

Zatím se tu ale v chladném předjaří srocovali havrani a mezi nimi sem tam nějaká kavka. Havrany stařeček začal mít rád až k stáru. Zpočátku ho nesmírně srali svým ostrým a temným hlasem, který mnohdy nevěštil nic dobrého. Dnes už přivykl rytmu života, ve kterém se vždycky dalo daleko více ztratit, než získat.

Pohládl si bolavé koleno, sbalil cigaretu do zbytků nastříhaných novin a spokojeně si zapálil. „Ty ale, že ti není haňba, sedmdesát roků skoro na krku a kúříš furt jak havajský bu-deník.“ Stařenka zůstávala v otázkách staříčka stále v pozoru, ale kolorit řevu už jaksi patřil k jejich společnému životu.

„Co by mně bylo haňba, šak kúřím za svoje a každém po tom prd je, včetně aj tvojí osobytosti,“ odpověděl možná příliš prudce staříček a stařenka poznala, že dnes něco přehnal, protože když se pouštěl do krkolomných slov jen proto, aby dodal svému projevu důstojnosti, když používal svoje osobytosti a podobné výrazy, které uměl každému okamžitě a přesně vysvětlit, znamenalo to, že je zle, že se v něm opět cosi pohnulo a vychýlilo jej zase kousek dál od stařenčiny představy

spokojeného dědouška, co chová na klíně vnoučata, popíjí, bezzubý, bílou kávu, ve které si namáčí starý sladký rohlík.

„No, šak si kuř, sem nic nepravila, enom sa idu optať, co mám udeľať na oběd, tož sem nechtěla hned' dopoledňa nasmrádnút.“

„Od tých hovadských řečí spíš nasmrádnem oba tak, že ani sebelepší pudrlín čistič nás toho smradu nezbaví. Kurnik, dvacet roků po válce pryč, a včil aby sa každý bál promuvit pořádně. Valašsky ani nepravím, ale myslím ani česky ne.“

„Vykašli sa už konečně na to, co sis chtěl říct, sis řekl, zlého si nikom nic neudělál, tož tvůj hřích to není.“

„Je, není, co ide o mňa? Ale v čem budú včil žit' ty naše děcka? Víš ty co, nevař nic, zajdem si do Lidáku,“ zavelel staříček, a pro sebe mrčel: „dyž su včil čerstvě ten důchodce a mám přikleplú pevnú penzu.“

„Ty ale neblbni,“ zastrachovala se stařenka, ale těžko se mohla zmoci na jakýkoliv odpor, když viděla, jak se ve staříčkovi najednou všechno rozsvítilo a rozehřálo, jak jí tak, po chuligánsku, po chapecku, jak to uměl jenom on, vzal v bocích a tanečním krokem ji vedl ke skříni s oblečením.

„Obleč sa, idem, nebud'ťula!“ Stařenka se dokonce i zarůžověla v lících, oblékla sebe aj staříčka, vzal si na tu slávu nejlepší sako, akorát kravatu odmítl, krk že on potrebuje mět jak šuhaj a zbojník dycky volný: „Na oprátku, nebo ranu nožem! To víš, my zbojníci, K horám chlapani, horám, na nohy krpce, vzhůru, hej srdce, to je naša modlitba aj kredissimo!“ Obřadně chytil babičku pod pažu a šli.

Jejich kroky tiše našlapovaly kolem koloniálu a kostela, kde oba udělali malý křížek. Nebyli z těch katolíků, co sa žehnajú až do nebes, ale zároveň měli kostel za neotřesitelnou jistotu, o které věděli, že bude stát, i když se kolem něho budou systémy střídat skoro tak rychle jak roční období. Když vešli do Lidáku, byl eště poloprázdný, chlapi z pole zatím nedošli a radní měli asi delší rokování než obvykle.

„Co vy tu, staříčku, zdravím vás, tetičko,“ přivítal je číšník, v němž se ještě odehrával boj naučeného standardu socialistického stravování a obyčejné příchylnosti k lidem z té dědiny, do které od děcka patřil.

„Josefe, my budem dneska jezť u vás, tož co tam máš?“

„Oj, to je velká sláva a čest, tož... svičkovú?“

„Tož třeba, ale maso máš z kama?“

„Nebojte, strýcu, dneska je to z býčka, rozpadá sa to v hubě samo, to aj vaše zuby zvládnú,“ pousmál se číšník.

„Jej ty, sviňo jedna,“ pousmál se staříček, „tož to dones, ale polévku?“

„Hřibovú.“

„Kde bys včil vzal hřiby, šak na májovky je ešte brzo.“

„To je z jinačích.“

„Tož to ne, kyselicu, máš?“

„Mám, ale taká jak od tetičky asi nebude.“

„Tož to pravda nebude, ale ochutnáme,“ pousmála se stařenka, které se vlastně celý ten výlet začínal docela líbit. Číšník už se chystal nabídnout pivo, ale staříček ho předešel: „No a mně velké, Štěpce malé pivo, no a daj aj aperitiv, nebo víš, co, enom kalíšky, ten já mám svůj. A sám si též přines.“

„Strýcu, to sa tu nesmí.“

„Šak ti voli tu ešte nejsú, mudrujú tam v úradě cosi dlúho, lupnem to rychlo.“

Za chvíli už se na stole rozsvítili tři malé štamprle a staříček z pluskačky v saku naléval. „To je hrušková, a hrušková, to je sviňa.“

„Proč?“ Trochu nechápavě se zeptal číšník. „Tož ty si fakt ešte tela. To máš tak. Dyž děláš trnky, nebo jabka, to si klidný, to si to čas od času poměříš, nebo, jak my staří, olízneš ten kvas a poznáš, či je už kyslý dost. Dyž je to jak ocet hnusné, už to je. Deň dva, týdeň, žádná míra. Ale jak máš v sudě hrušky, to je o infarkt, to je ti otázka ne dní, ale hodin. Co hodin, minut! To u toho mosíš sedět přibitý jak při sračce a furt na to hledíš a koštuješ. Jak sa to blíží, jak to pomalu kysne, už nesmíš na nic čekať, vozík mosí být nachystaný, pálenica objednaná, v našem případě rozehřátá, a hned to musí nad oheň. Jak to posereš, možeš to celé vylét, nebo prodat Pražákem, nebo si v tom v lavóře máčat nohy, ale piť sa to nedá. Dyž sa ale povede, dyž to tefíš, je to malý zázrak, ta radost ale ťa přemože okamžitě, tož málem hulákáš na celú dědinu, jásáš a raduješ sa a ta jurodivá radost je potom aj v tej gořalce. Takže dyž ju pak piješ, hrozně těžko sa jí odolává a najednúc děláš blbiny, že ani nevíš. A tak je to jak tak sviňa, protože budťo ju vyleješ, anebo s ňú máš společenské trápení.“

„Tož to sem nevěděl,“ usmál se číšník a chtěl odnášet od stolu, ale stařečkova ruka

zase byla rychlejší, přikryla svými mozoly hladké číšnickovy ruce a staříček ještě raz dolél. V tichosti se napili a staříček byl rád, že nemusel sa rozčilovat, protože se bál, že by snad číšník mohl mět ten blbý komentář o druhé noze. „To by byl každý jak stonožka hned,“ zamumlal si neslyšně, nechal odnést štamprle, palcem přešel kosočtverce na krýglu, láskyplně se podíval na stařenku a zhluboka se napil. Ještě ani nepoložil rozpité pivo před sebe, když mu do klidného rozjímání a přijímání té lahodné tekutiny vnikl nepříjemný a ostrý hlas.

„No, tož to je pěkné, ještě není poledně, a tady už sa chlašče.“ Předseda místního národního výboru byl o deset roků mladší než staříček, a možná i proto ho neměl rád, protože už nechápal jeho důsledné lpění na některých věcech, kterých on byl ochoten se lehce vzdát pro dobro všeckých, jak s oblibou říkával.

„Kdy já si budu piť, je přecaj ještě furt moja věc.“ Řekl nahlas a pevně staříček a dál se usmíval na stařenku.

„A my ostatní na tebe budem dělat, tak?“

Stařeček raději sáhl do kapsy, vytáhl ústřížek novin a dlouho a pozorně si balil cigáro. Když to dokončil, vytáhl z druhé kapsy sirku, pomalu a důrazně škrtl, až kus síry odletěl někam směrem k protějšímu stolu, potáhl a do ticha, které se z ničeho nic hospodou rozvinulo, promluvil. Ne snad, že by řval, ale jeho pevný a silný hlas působil jako zvonovina: „Ty, myslím, si na mňa nikdy dělať nemusel a ani včil nemusíš.“

„A kdo, když ty sas rozhodl nemakat?“

„Já sem sa nijak nerozhodl, to akorát ty se svojíma spolustraníkama ste rozhodli, že su nespolehlivý.“

„Ano, ale nespolehlivý ZÁ-VOZ-NÍK. To neznamená, žes nemoh dělat něco jiného.“

„Tož esli ste sa rozhodli, že já su nespolehlivý závozník, tož to bych byl stejně nespolehlivý aj jako pomocný dělník. A tak já ve fabrice, kde sa dělá ze dřevem a s mašinama, keré ti ufiknú ruku, ani nevíš jak, dělat nemožu. O sebe sa nebojím, ale ohrožovat nikoho nebudu a nechcu.“

„No šak na to sa ještě podíveme, esli ti tento důvod bude přiznaný jako dostatečný na závodní radě. Náš výbor už k tomu svoje stanovisko zastal, a to též na tej radě přednese.“

„Přednášaj si třebas jak na Puškinově památníku, ale mňa s tým neser, protože

já sem sem přišel s manželkú na oběd a ne dělat politiku."

„Ale právě týmto tu politiku děláš! Nelíbí sa ti naše nové zřízení, tož mrčíš, kadyma chodíš, a vsecky tým nejnom sereš, ale aj provokuješ, a málo uvědomělí, a - čemuž se my ve straně divíme - hlavně mladí na to tvoje remcání slyšíjá. A to my si tu v obci nepřejem."

„Já nevím, kdo ste ti vy, a ani nevím, že by sa negdy Halenkovu pravilo obec, dycky to byla dědina, a jedině na tom vašem výborovém štítě máte cosi s obců. Tož já ti zas pravím, že tady v tej dědině sereš vsecky akorát tak ty."

„Ty ale, nesor ty mňa!" Celý zrudlý začal předseda vstávat a skoro to vypadalo, že by se neostýchal pustit se se staříčkem do křížku. Ovšem jeho spolustolovníci velice dobře věděli, že staříček, aj když mu táhlo na sedmdesát, měl v rukách strašnú sílu. Proto předsedu okamžitě krotili, i když by možná také rádi viděli, jak dostává přes držku. V poslední chvíli si to asi uvědomil aj předseda, a tak se zase usadil, a už daleko tišeji řekl: „Šak oni sy ťa orgány najdú sami a si to s tebú porovnajú."

A staříček se začal na celé kolo hrozně silně smát. Jeho smích klinkal a zvonil hospodou jak o Ludmilské pouti, staříčkovi tekly z očí slzy, prohýbal se nad stolem, až z toho začala být zmatená i stařenka. Nikdo v hospodě mu najednou vůbec nerozuměl. Přiskočil číšník: „Strýcu, není vám nic?" Staříčkovi dalo pořádný kus práce se vysmát, pak se ale dobromyslně podíval na číšníka a přes smích prohlásil: „Ale nee, nos na stůl," a pak se sám postavil, vytáhl z bočnice složený list, rozevřel ho, a: „Tož to ťa ti tvoji orgáni asi blbě informujú," ještě se dosmával, ale potom obřadně řekl: „Josefu Novosadovi, ročník ten a ten, bytem tam a tam, se přiznává starobní důchod ve výši 425 korun československých. Tož vidíš, udělali ste ze mňa důchodca." Posadil se a ještě jednou se usmál na nic nechápající babičku.

Předseda ovšem zrudl vzteky: „Tož tak je to, poctivý straník a dělník sa može zedřit, a kulak, pekelník a mudrlant si bude sedět na důchodě."

„Co, sedět, jezdit si na důchodě bude!"

„Cože?" Ovšem, toto cože nevykřikl jenom na nejvyšší míru rozohněný předseda, ale i stařenka.

„Tož to je tak, Dyž je člověk důchodca, tož co by si nekúpil mopeda? Já si to mopédo kúpím." Ještě než stihl staříček vychutnat

účinek svých slov, přinesl číšník dvě kouřící porce kyselice, staříček se stařenkou se přehnali a začali pomalu jezť. V pauze, během níž číšník odnesl dojezenou polévku a přinášel svíčkovou, se stařenka úzkostlivě zeptala: „To sis ale dělal srandu, pravda?“

„Ne, Štěpko, nene. Kúpím si fakt hned zítra mopedu. Ať naše staré vlasy eště vlajú krajinú.“ Když ho tak stařenka viděla, toho svého starého Indiána, toho náčelníka, na kterého se mohla po celý život spolehnout, nemohla se zlobit. Musela jen propustit ze zajetí své srdce, které, překypující nezměrnou radostí z toho, jak dobrou bytost našla pro společný život, aj dyž negdy sviňu sviňskú, se prudce ke staříčkovi přimklo a bylo, jako ostatně vždycky, tam, kam patřilo.

MARTIN ŠENKYPL

Gerbery

To jsou gerbery,
řekla.

To jsou gerbery
pro tvou matku,
řekla.

To jsou gerbery,
květiny, které jsem od tebe
nikdy nedostala,
řekla.

Fotosyntéza

V noci je fotosyntéza bezbranná,
květiny rostou.

Výhled do zahrady je zatarasen
topoly a nocí.

Pes vyje do té noci,
přerušuje tempo souloží a hádek
v pravidelném rytmu.

Nádech a výdech.

80%

Na květiny sedá prach
a já mám strach
že 80 % plic
zmizí jako nic

JANA ORLOVÁ

Jako když se řízneš do
pravé strany žeber po
pánev a na chvíli vše
ukážeš, na malou chvíli,
aby nebylo pochyb, všechno
hodíš do řeky, protože
kousky těl jsou jako hlína,
ještě na tebe volají, když
otáčejí hlavu, prsty počítáš
a sázíš vedle sebe na břeh,
především udělat to dokonale,
drobné prstýnky a náušnice,
ještě bez sebe sama máš
času dost, času dost, času dost.

Hranice nade mnou
čáry ve mě
na druhé straně můj hlas
říká: slyšíš mě?
Slyším tě matko
Slyším tě smrti
velmi dobře
Padám, abych vzlétla
Má duše je načatá
Třese se strop
Pořád ve mě doutnáš

End of the Year

Něco se končí, něco se začíná.
Kdy jindy jíst hlínu z hrobů?

Přítomnost objímá těsně,
je velká, teplá, měkká.

Sny jasné jako opuštěné hroby.
Nemožnost dýchat, úzkost lásky.

Něco se končí, něco se začíná.
Stromy rostou skrze domy.

LENKA KUCHAR DAŇHELOVÁ

Zápas

V spletených větvích bezoví
nepoznáš, co je smrt
a odkud přichází.

Děsivé chroptění,
vřískot strak, pískot poštolky,
ledově chladný pohled kočky.

Úzkost jak rudá kapka
po stéble uschlé trávy stéká.

Strne jako ta hodina.

Obličeje ve větvích

Duch lesa vtěluje se
do větve smrku,
kymácí ve větru,
hrozí úšklebkem -

jen polev v pozornosti,
zpět tě pohltím.
Tvůj dům, tvé pole pode mnou,
nic mě nepřetrvá.
Trpělivý jsem
a věčný.
A ty, pyšný, mě nevidíš
a vedeš zpupné řeči
o podrobení!

Tvůj život křehčí je a prchavější
než jehličí tohoto stromu.

x x x

Nikdo by tomu neřekl neřest.
Pravda je, že za zataženými závěsy
svítilo vždycky vyzývavé světlo
a ze dvora zněl smích,
zatímco ve tmě kolem domu
štěkalo smutné ticho,
zatímco pouliční světla
rozbíjela tu temnotu
a neosobně bzučela.
Nikdo by nepomyslel
na nic nečestného.
Nikdo by nepřemýšlel
o konci.

Nad pulci

Bahno se zavřelo,
zlé ptačí stopy.
Zlověstné znamení,
že tu krátce byli.

Nemáme před sebou žádná tajemství,
můj milý.
A pořád jich ještě dost zbývá.

Od Kříže Terezie Benedikta, pod Hvězdou Edith Stein

Svou smrtí, sestro, vztyčíš otazník
vyšší než komíny v Březince.
Osobní příspěvek
k problému vcítění
dopsaný s posledním vydechnutím:
jen láska zůstane.

x x x

Jaro vtrhlo
divoce ostrá zeleň
vmáčkne staré listí k zemi
noří se hloub do rašící trávy
hlava se propadá do polštáře
tvář ztrácí barvu
vyostřuješ se
s posledním výdechem
přijde milost
odvede tě

a náš žal
a ten náhlý výbuch jara

takhle v letu

žádné srání

(12. dubna 2017 zemřel Jarda Žila)

MIROSLAV ČERNÝ

x x x

jsme snadný cíl
ovšem vyjednávat nebudeme
když z nás promlouvají
nevlastní otcové
můžeme se akorát tak opít
do němoty
zásoby se úží
podpalubí je prázdné
přitom naše spory o nástupnictví
započaly dávno
dávno před vyplutím

x x x

„všechny jsme je zabili!“
ještě mu nebylo dvacet a už žádá metály za
vraždu

„vůbec nic z nich nezůstalo!“
ještě nemá diplom a už se hlásí o podíl na nicotě

„jinak to ale opravdu nešlo!“
ještě nikoho neztratil a chce být aktérem
stvoření

x x x

sám to nedokážeš
drž se vzadu
slibuji - budu tě krýt
to horké kafe ještě dopij
ale pak pospíchej rovnou domů
až zazvoní telefon
vezmi si poslední novalgin
a všechno vsad' na pátý dostih
chápu tvé obavy
nikdo nebude ušetřen
stříbro na skráních přichází
nedočkavě
nervózně světélkuje
ve tmě

x x x

nevím, proč nás tohle potkalo
ten den padal ostrý sníh, mráz třeskutý
když vše vzalo za svůj pravý konec
napsali jsme báseň, odklidili mrtvé, vyrazili
na cestu
člověk je jediné zvíře toužící po pomstě
a básníci vesměs bezohlední lidé

x x x

no tak - nevzpírej se
zabiju tě dobře
jako za starých časů
kdy ještě neexistovaly
neprůstřelné vesty
že bůh nemůže zemřít?
tak proč jsi tedy za mnou přišel?
neprodávám léky
jen mapy pro osamělé cesty
nic dalšího není
žádná spása
pouze zbytky alkalických usazenin

vzdorujících slunci
nemáme na vybranou
přisahal za nás

PETR ODEHNAL

Lačnov, 1704–1710

*A jednoho souseda,
Mikuláše Pulečka,
tam ti rebelanti zabili.*

Rákóczyho kuruci,
kus věty kdesi v archivu.

Ani pověst,
kterou by kříž,
byť i jen dřevěný,
do krajiny přišpendil.

Wellness rezort Beskydy

Soláň a Velký Javorník, 2017/2018

Zrezavělé třezalky,
fučí do hřebene

Třetihorní vlny smrkových větví

Ve vlasech mořská sůl
z hotelového bazénu

Postupná turistická eroze

Pod Pulčínem

31. 12. 2018

Skály
Temným inkoustem
z jejich trhlin
bylo zapsáno tolik pověstí

Na kamenech napjaté
svaly potoka

Kyvadla smrků
a tikot tající vody

Čas vyměřený jen tak
od oka

Doma

8. 3. 2020

Máme za sebou řekněme dobrý rok.

Rok, který
- až přijde čas -
v letokruzích trnek z naší zahrady
nikdo neodliší
od roků ostatních.

+++

25. 12. 2020

Kříž
(rafije? dlouhá a kratší?)
na lesklém náhrobním mramoru
zlatavě tiká.

Anebo
- teď, ve slunce západu -
spíš je to
narezlá klika?

MATĚJ LIPAVSKÝ

...

aby to zas tolik nebolelo
bojím se otevřít i podzimu
na protějščí skále
svítí bříza jako nahé tělo
přímo nad ohništěm
obrovského modřínu

v čem to je
když ne v barvě listí
jak prosvítá stříbrem oblohy
poslední žluté třepetavě mizí
mokrem se lepí
k žule obruby

...

vyjdi ven
prostě ven
pro začátek to stačí
tence sněhu
protisk
kmen
ptačí budka

ROBERT WUDY

Výstup na pahorek Žiži (Hodina mezi mužem a ženou – Intimní lyrikon pro třetí milénium)

MILENCI V LETADLE

Milenci v letadle
před seskokem, který
zachránit má jejich vztah,
nevydrží napětí chvíle,
propadnou žhavé panice,
začnou se naléhavě líbat,
jako jedno tělo se zmítají,
převalují, až vypadávají
bez padáků ven z letadla,
jako nejkrásnější milenci,
krásnější než Tristan a Isolda,
krásnější než Romeo a Julie,
krásnější než ty a já,
dole o zem se rozprsknou
jako rajská jablíčka.

STŘEMHLAVÝ RYTÍŘ

Přes horu přenesu
své srdce jedině,

držím se ničeho,
já, střemhlavý rytíř.

Pro bolest nevidím,
že létám v oblacích,

cesta mě pojídá
jako hladový chřtán.

Měsíčku na hnoji,
na hnoji hlubokém,

se srdcem zlomeným
k vodě se pustím.

Své srdce hluboké
do vody ponořím –

šťastný klam optický
vrátí vše zpět.

ALFA-ROMEŮV ZPĚV

Přijdu k tobě přes práh prachu
Vyloupím oblohu
Abych měl čím platit
Vyloupím oblohu
Duší ale nepropadnu pecku
Já žádnou duši nemám
Koupím bezedný pohár trpělivosti
Koupím bezednou číši vína
Koupím bezednou sklenku slz
Natrhám slova tak vzácná tím
Že neponesou balvan smyslu
Proniknu jak záblesk hloub
Uzřím jediné možné zářící kouzlo
Vynesu ho v zubech k hladině
A poženu se soumrakem
A poženu se přímo proti soumraku
A budu na místě právě včas
Abych navždy s tebou se stal
Miláčkem lásky

PANÍ NA CHATEAU BRAM

Dávno dávno rozpad počal.
Vyprahlá fontána o vodu neprosí.
Vášeň v rozvalinách. A přece
neustává ten malý skálopevný vír
ve vonných bylinkových mlázích,
kam zub času nedosáhne.

A její ruka

ožívá...

Komnaty a chodby
vracejí se přírodě.

(Bram, 2. VII. 2018)

GERTRUDA

Neslyším tě, neslyším –
vidím, jak říkáš moje jméno.
Jsi neslýchaně krásný.
Tvé rty se hýbají.

Můžeš vplout svým jazykem
do mého ucha?
Chci jej! Chci mu naslouchat,
jít v tichosti ke dnu.

Jsou kruhy na hladině
mého zakletého těla.
Jak vplul do něj stud
jako velký hladký kámen.

Za mnou na dno pojd',
ty jediný, můj milý.
Za mnou na dno pojd'.
Za mnou na dno pojd'.

JANA ZAPA

Šustit

Existují sluchátka, co tlumí veškerý zvuk, drahé, možná si je budu přát od Ježíška. Neber mě vážně.

Žiju v hluku, řevu, debatách, mletí hubou. Slovní průjem, výbuchy vzteku a emotivní kaše mých tří dcer. Mluví, mluví, mluví, ani nevím co. Stává se mi, že nevím, kde jsem položila brýle, mobil, stává se mi, že šustim domem a netuším, proč a kam jdu. Šilhám do zdi. V každém pokoji rozdělaná práce, smeták v ruce, a běhám sem a tam, přehazuju věci a zírám do sebe, co to vlastně hledám... Odpočívat! Válet se a převalovat. I když to nejde pořád, ani sem tam, ani často, je dobrý si během dne sednout. Sedám si a zasním se. Blížím se k obchodu s potravinami, konkrétně Coop v Hořansku. Je mi jasný, že zvládnout projít obchod se dvěma rouškama na nose a brýlema, v naprosté husté mlze, je k smíchu. Jak nakoupit? Sundám si brýle a dám si je do kapsy. Naštěstí mám jen dva cylindry, s dioptrií mi bylo špatně a znamená to, že nerozeznám tvář přes ulici a nepřečtu nápis na plakátě. Nezakopnu. Kočár jsem nechala před obchodem, smím dovnitř, s košíkem, ruce mám taky dvě. Vimaginaci kolem mě lítá dalších šest, tak proč je nevyužít. Nakupuju hekticky, chodím po obchodě a hledám suroviny pro výrobu pomazánky bez laktozy, suroviny na výrobu kašičky, jídlo. Sleduju regály a doufám v odklon všech žen od knedlíkové kuchařky. Nic proti, ale proč maj lidi celý život nastavený jazyk na pět chutí? Při nakupování potravin mi občas chybí fantazie, někdo tomu říká inspirace, někdo styl. Mít styl je na úrovni, znamená to žít v bio kvalitě z farem a precizně dodržovat denní rituály a prácičky. Nakupovat u dovážkové služby, nevědět svoje pohlaví, mít zvířátko na mazlení,

mít paní na uklízení, hlídání dětí, soukromou školu a už vůbec ne bydlet tady. Ne, nejde o fantazii, je to nepřítomnost základních surovin, které hledám. Teď jako bych zaslechla křik, zaregistruju i Janka a lidi u vchodu a pak klid. Zaberu zpět na regály, na akci. Nejlepší je, když je v akci, co mám ráda, říká moje sestřenice. Hm. Hlavně abych už byla u kasy. Vyložím nákup a sleduju, co jsem nakoupila. Zaplatím, naložím, pozdravím. Venku Janek a hojdá můj kočárek. Děkuju. Janek huhňá, je to náš pomocník. Nakládá do auta plynové nádoby nebo tašky. Za to dostane pivo, tak to má celý den. Asi proto mu nejde vůbec rozumět. Není bezdomovec ani zaměstnanec. Když se v obchodě staví Nepolančan a Janek mu chce zrovna pomoci s košíkem, je zděšen, musí ho prodavačky napomenout, je jich tam dost, někdy víc než nakupujících.

Nutková potřeba konce

Leknu se. Po celým těle se roztřeše vnitřní zimnice, v krku to nateče. Chce to zadržet dech, můj je na nitce, která se brzy přetrhne. Projít strach na nitce. Potkávám své hranice. Schovávat se, jako zvíře se stočit do sebe, to se mi chce, vrátit se, couvat, ztratit se ve tmě. Zavřít oči. Je to, jako když jsem byla na jipce a přichází mě navštívit můj otec. Neovládám svoje tělo, nejde to, aspoň ruka poslechne a zakryje mi tvář prostěradlem. Stydím se.

Žiju dál, děkuju štěstí, boží, skvělý.

Stejně se mi to znova stane. Jsou věci, co si schovávám v sobě jako slepice vejce a věřím, že se z toho vyloupne děťátko. Děťátko zázrak. Intimita tajemství mě drží v pohodě, a přitom na mě všichni hledí, co povím, co řeknu teď. Vypadáte bledě! (Co k-va chcete?) Můžete umřít.

Nit praskne, oba konce spadnou dolu. Zázrak doztracena zmizne. Zůstane jen otisk vnitru sebe - chce se prosazovat exkluzivně unikátně, v pocitech: nebudu se dělit (!), nikdo mě nechápe (!). Blik. A jde se dál, liány se houpají, jsi moc bílá, nechceš se napít?

Prázdné vajíčko
Proč právě já

V těle je tma. Místo života cucek blata. Kulisy hejbejte se, prosím, prosím. Doktor se na mě nedívá. Proč bych mluvila, radši bych

křičela. Chápe a zapisuje, že se uvidíme, až zavolám. Tři měsíce z kýblu smyje voda.

Vzteklina v kostce

Definice dravá, útočná, má větší problémy, daleko větší a bolesti a chyby a dluhy. Furt po mě skáče, vakcíny rozdává úřad práce, říkáš pravda, pravda a bereš plat, dokud dávaj. Jsem tu proto, abych tě roztřepala. Lilie zlatohlavá kvete v červenci, přitom podle zákona musíš poséct do konce června, jinak tě soused udá. Lilie je ohrožená.

Vymysli jméno!

Máme doma slepičky kuřice. Jsou šedé. Čtyři. Dcery si trénují jména. Brita - nejodvážnější, Viki - nejbojácnější, Alžběta s černým perem v křídle a Maruška. Jsem vedle. Kuřice mě nezajímají, dokud se o ně bude starat kdokoli jiný, nepodívám se na ně. Jsem přesýpací hodiny v domě, stojím v polici a čekám, až mě ruka otočí a dá mi mé tři minuty volného pádu v uzavřené nádobě se dvěma shodnými komůrkami.

Ve vesnici máme tři mentální dospívající teenagery, děti jedné matky. Každý je zná, chodí podél hlavní silnice, jsou zavalití, styl chůze jako miminko, co chce být na špičkách, oči míří bokem a to se zrovna dívají na vaše auto, když projíždíte, a zdraví vás. Zdraví všechny, jsou jedna rodina. Chodí aspoň dva metry za sebou, pokud si vyjdou spolu na procházku. Když si zajdou na drink, každý si sedne k jinému stolu, třeba zády k sobě. Příšerky.

Bratr Lukáš býval tyčka s docela vykřeněným výrazem. Při senoseči běhal za traktorem třeba až do soumraku. Teď se zavaluje, sem tam se motá. Co může udělat v alkoholovém opojení? Sestra Ahoj si ráda povídá. Dívá se na kostel a ptá se: „Kolik je hodin? Čtyři? Já jsem se dneska opálila.“ Nejsou čtyři.

Pominu nepříjemné a dostanu se dál. Mimo alkoholiků, úchyláků, poděsů a mentálů se vyskytuje ve společenství taky vůdce. Vůdce ví, jak správně hospodařit s veřejnými budovami, s veřejným míněním, taky všechny zdraví, takticky se po večerech učí jména všech nově narozených. Sleduje, co se děje, tak bacha ať vás nenačapá třeba na zastávce, když kouříte trávu. Dodržovat pravidla je jeho rutina, on to ví, a proto nás hlídá. Nikomu neřekne, co

má zapsané v knize a pak se na vás vždy pousměje, Ahoj! A vy a taky já se krásně usmějete a jdeme dál.

KŘÍŽEM PROTI PANDEMII

Celý rok 2020 a rok následující se nesou v duchu změn. Změn přístupu ke všemu, od obchodu, přes mezilidské vztahy po kulturu. Obchody váznou, mezilidská setkávání se dějí elektronicky a kultura upadla v zapomnění, respektive uvadla a ztratila diváka. Jak spojit tohle vše, aby to vytvořilo čtivou knihu, aniž by se v ní objevil kýč, popřípadě ta přeslavná touha zbásnit každý drobeček?

A přece se stalo! A já jsem navýsost rád, že se tak podařilo z psacích potřeb mladé autorky, absolventky Slezské univerzity v Opavě, dramaturgyně, textařky a pořadatelky všelických setkání kulturních i duchovních - Alžběty Johanky Petrové (*1993). Její prvotinu s názvem *Zastavení* připravilo do tisku nakladatelství Klenov v Bystřičce. To, že má Alžběta Petrová jisté básnické předpoklady v rodině, deklaruje i její sestřenické souručenství s Annou Beatou Háblovou, autorkou z Prahy.

Pojďme k textům. Knížka, která je znovu připravena citlivou rukou sazečskou Pavla Kotrly, nabízí jen čtrnáct básní a epilog. Čtrnáct, jako je stejný počet zastavení na křížové cestě Pána Krista k smrti na dřevě a jeho vzetí na nebesa. Dalo by se polemizovat, jestli je to hodnotný počet básní pro tak oslavný úvod. Ale ano! Alžběta Petrová v knize dokazuje, jak jí není okolní svět lhostejný, má jej v malíku a soustředí se, na pozadí liturgickém, na současné problémy pandemie. Celý soubor je doprovázen sugestivním fotografickým doprovodem Kateřiny Sýsové.

„Člověk odsouzen k tichu. / Karanténa pro otrlé, / nemluvné / i bez domova.“ Prvé zastavení nám dává pocítit, že tahle doba je skutečně určena všem, bez výjimek. Lidé nudou kouří na balkonech a čekají, co se vlastně stane. A vinu, kterou si neseme, smýváme z rukou. Víme, že se něco děje, něco špatného, ale občas zprávami, které jsou zahlušeny počtem nakažených a umírajících problesknou i fantastické události, posléze však označeny za falešné (*„Psalo se tenkrát, / že delfíni hraví připluli zpátky / k přístavům benátským.“*). A tak, jako padá pod tíhou kříže Ježíš, padají

i lidé do strachů. Zbývají úteky do vzpomínek a aktivita života současné generace se přenesla na sociální sítě. A ta všudypřítomná samota („Z porodních sálů doléhá / křik matek. / Nemá je kdo utěšit.“). Nesmíme dokonce vidět ani své rodiče, jen přes Skype („Čas na slova. / Co všechno jí chtěl / od malička říct.“). Najednou obrovsky prázdný prostor pro to být s vlastní novou rodinou („Jsme všichni doma / při večeři.“).

Šesté zastavení odkazuje na bohubilou činnost na jaře 2020, kdy byl národ ještě v těžkosti semknut („Po nocích / bez strojů / šijí tisíce Veronik / náplasti z bavlny / na rány člověka / otevřené dokořán.“). Ale postupem času vše houstne. Národ je v depresi, ztrácíme i ty nezákladnější jistoty („Staří buší na vrata / prázdných kostelů. // Zakázali všechna procesí“). Síly se vytratily, člověk padá potřetí pod tíhou kříže, stejně jako Syn Boží, který je svlečen do prosté roušky. Lidé jsou svlékáni do tepláků („Svraštělá i elastická těla / se choulí před pronikavostí / výsměšných pohledů...“), najednou jsou sami před sebou, nazí, a dívají se kolem. A tak přichází nezvratný soud a osud odsouzeného („Člověk a Bůh ukřižován.“). Jenže autorka v průchodu křížovou cestou nabízí naději, nový zrod („Člověk uložen do klína matky.“). A stejně, jako je pak Člověk i Bůh vzkříšen, je vzkříšeno i souručenství, které povstane z popela („Vše je v tichu proměnění. / Tma ve světlo. / Nemoc v uzdravení.“). A to, na co čekaly davy, se splní, i když, vlastně kdoví („ZAHŘÁDKY OTEVŘENY / Na hajzly/i se pro samou radost / dočista zapomnělo.“).

Alžběta Petrová má charakteristický způsob vyjadřování. Její básně neobjímá básnivost, lyrizace za každou cenu, je to jazyk pomalý, řádně a poctivě propátrávající hlubiny lidské podstaty. Spoří slovem, nežene se do žádných velkých metafor. A to je dobře. Protože tohle z celé sbírky dělá to, co je nade všechny v té době vzniknuvší pandemické texty, kterými se pyšnila třeba Nedělní chvilka poezie. Tady jde člověk a vyšší mocnost ruku v ruce. Spolupracuje, spolutrpí. Není to žádná přešílená katolická literatura. Je tam od všeho trochu. Nadávkováno přesně podle srdce. A to má autorka nedozírně veliké.

Ondřej Hložek

Alžběta Johanka Petrová: *Zastavení*. Klenov, Bystřička 2021. 36 stran.

STAREJ POP OHNISKO

Básník Milan Ohnisko mi onehdy řekl, že osud je člověku předem dán jeho psychofyzickými předpoklady. Namítl jsem, že naše životy řídí - respektive neřídí - svoboda.

Počátkem roku 2021 vyšla Salvadoru Dalímu české poezie za pecí domovského nakladatelství Druhé město už dvanáctá sbírka *Starej pop* (Druhé město vydalo druhou polovinu jeho díla). Název poeticky překrývá lyrický subjekt a člověka z masa a kostí. Ohnisko je ne snad duchovní, ale poetickou (což je skoro to samé) autoritou pro začínající básníky a básničky. Vede básnickou rubriku *Tvaru*, jednu z mála papírových platforem, na kterou se mohou aspiranti poezie po pádu *Psího vína* do virtuality obrátit.

Myslím, že poezie je výsostným aktem svobody. Možná ne v životě, ale v psaní ano. Jak je na tom *Starej pop*? To ví jen on sám. Neuchyluje se k vyjadřování pocitů, navozuje atmosféru. Svobodu nenachází ve vlastním prožívání, ale dokáže ji předeštit - s patřičnou ironií - na papíře. Nezprostředkovává svobodu jako přítomnost. Mnozí básníci si na přenosu své přítomnosti na čtenáře vylámou zuby. Snazší je říct si, že svoboda, duch, vědomí, přítomnost (což je skoro to samé) jsou slovy nepřenositelné. A co je slovy nepřenositelné, to jako by v poezii neexistovalo.

Jeho výpověď mluví nejvíc tam, kde v ní nic není. Jeho uměním je nepředvídatelnost. Kdy vyjde další sbírka? Jaká bude? Minimalisticky odměřený *Nechráněný styk* (2012) přešel v povídkově civilní *Mé erbovní zvíře je strom* (2015), pak v hororově přeludné *Světlo v ráně* (2016) s Literou na triku. Nyní je tu *Starej pop* - tajnůstkářsky neúplný, volně související a úryvkovitý.

Když básník zprostředkovává nepřenositelnost, tak místo aby dosahoval intimity sdílením zážitku, evokuje absurditu existence bizarně originální stylistikou a obrazy. Když je té imaginace moc, může působit prvoplánově a falešně. Nastane podobný nežádoucí účinek, jako když se firma moc vychvaluje. Přiznat nějakou tu chybičku je ku prospěchu image. Ohnisko to ví a poetické pasáže nechává vyšumět do banality. S vytaženým slovním zásobníkem a nevinným výraz(iv)em pak střílí naprázdno.

Žijeme ve světě, který je definován slovy. Vrozptýlenosti každodenností, kterou eskaluje

internet, žijeme ve slovech čím dál víc. Básníka vnímáme jako člověka slov. Jistě, těžko jím bude analfabet. Měl by slovy utvářet svět, oddat se rozptýlenosti a rozptýlit ji tím, že dá věci přesně na své místo. Anebo je naopak nemilosrdně rozpráší. Jediné, co nesmí, je podlehnout diktátu slov. Musí pojmenovat věci znovu a nově. Prostě.

Jean-Paul Sartre řekl, že smyslem života člověka je znovuobjevit svět. Objevovat a ukazovat širokost pojmu poezie není básnickou zbraní – to je střelným prachem. Co je hlavní básnickou zbraní? Její hlaveň musí básník hlavně v určitou chvíli obrátit proti sobě. Podle Sartra člověk nalezne svobodu jen v mezní situaci, když přijde o jistotu. Když chce spisovatel něco říct, k tomu je tu próza. Poezie tu je, když v ne-osudovém momentu nemá, co říct. Musí nemít, co říct. A vzít do ruky pero. To je jeho zvláštní, paradoxní úděl.

Jestli má poezie se životem něco společného – je to změna.

Adam El Chaar

Milan Ohnisko: *Starej pop*. Druhé město, Brno 2021. 96 stran.

ÚČAST A ZÁVAŽNOST

Odpovídajícího uznání by se básnické prvotně Petra Ligockého dostalo, kdybychom nad jeho básněmi spolu s autorem zamyšleně, zádumčivě a zdrženlivě, s pochopením mlčeli. Sice by se to nesneslo s nerezovými kanály literární komunikace, s očekáváním, že je třeba o všem psát, kterému recenzenti bezmyšlenkovitě vycházejí vstříc a jehož popření je stálým zdrojem zklamání autorů (i nakladatelů) nesoucích knihu na trh; ale byl by to pádný, srozumitelný projev ocenění sbírky, která stojí na autorské důvěřivosti, na v dobrém slova smyslu naivní víře, že skutečnost (mého života), budu-li ji důkladně pozorovat, mě o příčinách věcí (mého života) poučí.

V tom smyslu je třeba chápat sebevědomý titul *Diagnóza* – jako odvolání se na systematickou metodu stanovování příčin jevů, ne jako prezentaci „verdikt[u] nad současností“, jak sugeruje Petr Stach v kratičkém „Doslovu“ ke sbírce. Sotva můžu založit pronikavou analýzu doby na těch několika obrazech přítomnosti, které plakátově konstatují, že jsme

sobečtí a bezohlední, vůči druhým odcizení, že myslíme materiálně a nejednáme ekologicky. Nad mrtvolkou racka probodnutého plastovým brčkem se může dojímat leda pokrytec. Ironizovat milence, kteří si dopisují po telefonu, je strašlivě levné. Odsuzovat syna, který má prý „záchod s vyhřívaným prkýnkem / na každém patře“, za to, že nechává matku umírat v domově důchodců, to je morální kýč.

Vraťme se k mlčení. Tak jako Ligocký ve svých básních pravidelně, skoro cyklicky utichá před skutečností svého života, které se chce kořit a zároveň zmocnit, kterou vzývá a zároveň kárá, měli bychom se i my zaměřit na to rozlehlé ticho autorova potenciálu obklopující verše *Diagnózy*. Je to zvláštní případ, obtížně se na pár řádcích dokazuje, ale nutí mě to s básníkem, s jeho viděním a úmysly, nakolik o nich sbírka svědčí, sympatizovat, i když se ty úmysly cestou k básni vytrácejí a jiné vlivy získávají navrch (literární konvence, láska, morálka, nostalgie).

Ligocký je autorem, který si do poezie přišel ulevit, a má od čeho. Je tu trápení s poloochrnutým otcem, je tu milostný cit k M., je tu okno do dětství, kde bezbranného vnuka laskají vrásčité prsty babičky Emílie - ale především je tu soucit se všemi, kteří (v očích básníka) trpí. Od prvního verše sbírky víš, že k tobě mluví autor, který na utrpení druhých hledí s účastným zaujetím, řeklo by se, s živým zájmem, který není ani krutý, ani škodolibý, když už, tak nepatrně bolestínský, zdravě dojímavý. Chápu to tak, že zřejmá přepjatost perspektivy („to i vesmír zdá se čitelnější“) a spěchání na pointy jsou u Ligockého dány přetlakem spolykaného, absorbovaného citu, ne autorským velikášstvím nebo efektnictvím. Podobně není možné hledět na časté obrazy zmaru jen jako na žánrové obrázky rozněcující existenciální tázání; jsou tu jako rub odhalující možnosti líce, jako jen málo šifrovaná depeše o životě, který by byl, kdyby byl. Tomu všemu dobře rozumím.

Prostor Ligockého básní je takovou zkušebnou hledané (a pochopitelně nenacházené) metafyziky, ale taky místem, kde se zkouší, za jakých okolností a s jakými výrazovými prostředky je dnes možné napsat patos. Bohužel tu byly ke zkouškám přizvány i prověřené obraty novinářů (například děti „skrz naskrz prošpikovány uranem“). Ostatně sám titul *Diagnóza*, použitý pro básnickou sbírku, s sebou

nese zcizený smysl slova, jehož údernost byla nastavena ohmatanými rétorickými obklady. Tohle mě mate. Obnošená slova v obnošených souvislostech a vedle nich, proti nim směřování k účastnému mlčení, protože slova jsou zbytečná, neschopná obsáhnout závažnost situace.

A to je konečně další, zásadní věc. Závažnost své výpovědi Ligocký od první strany nastolil jako předpoklad, ba skoro jako výhružku čtenáři, jehož vědomí tím spolehlivě inhiboval. Vsadil ji do čela sbírky, a potom už jí mohl jen sekundovat verši tu více či méně přiléhavými, tu stroze výmluvnými. *Diagnózu* totiž otevírá citát polského malíře Józefa Sowady: „Proč se člověk tak bojí smrti / a neděsí ho myšlenka, že kdysi vůbec / nebyl.“ Všimněte si, že to není otázka, ale konstatování. S povzdechem tak rezolutním, jehož tíha je neúnosná, má-li si to člověk vůbec představit, by přece chtěl a mohl soupeřit jen básník. Martin Lukáš

Petr Ligocký: *Diagnóza*. Protimluv, Ostrava 2020. 56 s.

PAMATUJ, ŽE POPEL JSI...

Je lehce trapné, že tato kniha z roku 2019, kterou se chystám představit na následujících řádcích, zažívala dosud vytrvalé mlčení recenzních kanálů. Inu, co se dá dělat, hledíme to napravit. Bolatický, ale často ostravský básník Martin Šenkyp (1984) vydal své texty z let 2008–2018 v knize s názvem *Černý vesmírný popel*. Ta je uvozena citátem z Jiřího Koláře. Co kulturním tiskem proběhlo, tak rozpaky Ivana Motýla na stránkách revue *Ostravan*. Novinář zcela zbytečně Šenkypovi vyčítá, že se zaštiťuje velikánem Kolářem a jeho mottem, přičemž to vypadá, že nevěří vlastnímu textu. Za autora se naopak postavil jeho domovský redaktor Oskar Mainx a bouře ve sklenici vody byla na světě.

Důležitější ale je, co přináší samotná kniha. První oddíl, *Mršiny*, se oddává zvláštní, nevyřčené samotě, vyprázdňenosti, která přináší zoufalství (*Osud - „je to kus bílého hadru / kterým si zavážeš oči / abys nemohl plakat“*). Vše je tu na vážkách, dokonce i nebe nemá svou existenci zajištěnu. A že žít znamená přicházet o všechny jistoty („*Slyšet zvony pro mne znamená, / že svatý svět mého dětství je / smyšlený, prázdný.*“)

Oddíl druhý, *Popel*, je nastartován expresivním textem, který zobrazuje jakousi bezútešnou budoucnost s nejasným cílem, do toho se přidává hromadění běžností života, který si lyrický subjekt uvědomuje v paradoxu až příliš jasně. A to vše je pod jakousi plachtou zániku, odchodu, smrti („*Žrát hroudy masa / zapíjet to sexem / mršiny přešlapovat / plivat zuby / kurvit / močit do chřtánu ďáblovi / jen tak.*“). Banality, jako že vlaštovky lítají nízko, bude pršet, dostávají najednou nový, náhlý smysl („*žil se život!*“). Takhle přeplněný život cizími osudy ale hrozí explozí („*Ptej se mne na to, / zda mi někdy / není na zvracení, / když musím do sebe / vstřebávat všechny / ty útržky cizích životů.*“). Lyrický subjekt najednou neví, jestli to přežije („*Každé své nadechnutí / považuji za to poslední.*“). Ale do toho všeho jen tak mimoděk zní cynická rozprava o rakovině („*Zvykej si na svět, / ve kterém nebudu*“). Ano, podobnými výpady je protkána celá kniha, autorův humor na bázi cynismu a černoty zní z úst lyrického mluvčího. Nutno ale říci, že první dva oddíly působí lehce rozháraně, nekompaktně. Oproti těm dalším.

Třetí část je známá především čtenářům revue *Protimluv*, kde soubor ještě před knižním vydáním byl publikován. *Neděle* nese s sebou prázdnotu těchto dní. Kupí se synonyma pro netečnost, ale i jistou zvláštnost, která s sebou nese něco, co nenechá odpočívat. Den je jako kluzká paluba, záhuba, čas spílání a mokrých hlav, kuchají v něm opeřence, skrze to nejde slyšet lásku, která je pronášena. Nutně pak vyhledáme báseň z prvního oddílu *Zvony*, vnímání dne se zacyklí. A slyšíme starou píseň ze starého rádia („*jako výčitka, / jako neplatná známka / na starém dopise, / který nikdy nikdo neposlal a / ani neotevřel.*“).

Závěrečná část nás přenesse do prostředí plicního sanatoria. *Žáry* jsou jakýmsi básnickými dopisy z léčebny. Hlavní mluvčí je žena, která vystavuje útržkovité zprávy domů, do míst, kde je zdraví. Jsou to neklidné monology z lůžka, kdy pacient, v obležení umírajících, slyší zvuky z venku („*Ze dvora vycházel děsivý zvuk zatloukání / hřebů do nepoddajných suků*“) či z chodeb („*jako by stále někdo chřestil klíči, ale nikdo za celou dobu nebyl spatřen*“), oknem jde vidět měsíc, čas se nepředstavitelně líně vleče, a tak pozorujeme holubi („*zobáčkem vyfukával velké / tajemství lidstva. / Pochopila jsem ho. / Nikomu ho neřeknu. / Musím si rozbít*

hlavu, / abych směla zapomenout / tu triviální zručnost bez obsahu.“). Smrt je tu nadosah, pacienti se stanou jejími zasvěcenci.

Na Martina Šenkypla jistě jako autora nezapomeneme. Osobně za něj ručím, znám jej léta. Co ale kniha nesvedla, je dokročení té lepší poloviny. Zůstává tak stát na vachrlatých nohou. A je to i tím, že vznikala v horizontu deseti let. Pisatel neudržel svou pozornost, a ta se mu odvdělila občasným sklouznutím. Během deseti let, co texty vznikaly, jednoduše nejde udržet koncentrovanou výpověď. Skvostné texty v té lepší polovině, druhé, skřípou v polovině prvé. Možná by pomohlo nebát se a jít s kůží na trh rychleji. Ale to u Martina půjde těžko. Vše velmi pečlivě promýšlí a jako introvert se do toho jednoduše nechce pouštět. Čtenář má však slíbeno v té soustředěnější části, že to jde.

Ondřej Hložek

Martin Šenkypl. *Černý vesmírný popel*. Proti-mluv, Ostrava 2019. 68 stran.

KDYBY...

Alena Mornštajnová je bezesporu úspěšná a u čtenářů oblíbená spisovatelka. Jedná se o úspěch zasloužený, který především korunuje její pracovitost. Zatímco její minulé romány se odehrávaly v méně či více vzdálené minulosti, její nová kniha *Listopád* zasahuje takřka do současnosti. Tedy mohla by. Autorce se aktuálnímu dění opět daří vyhnout. Sahá totiž po alternativní verzi dějin, které začínají listopadem 1989 a obdobím po potlačené revoluci. To umožňuje vyprávět hypotetický sled událostí, které mohly nastat, pokud by se udržel u moci komunistický režim. Zároveň je to pro autorku možnost, jak se vyhnout přímé konfrontaci s přítomností a nemuset se k ní vyslovit. Svým způsobem chytrý, ale i pohodlný tah. Obavy z nepřehledné současnosti, jejího chaosu a z orientace v přítomnosti i z nutnosti zaujmout stanovisko vedou k tomu, že se autoři poměrně často uchylují do této pohodlné náruče historických románů nebo románů odehrávajících se v alternativních světech. *Listopád* můžeme do této množiny klidně zařadit.

V románu ožívají chmury a atmosféra konce osmdesátých let. Vrací se období normalizace a nadvláda útlaku, podobná té

z let padesátých. Svět udavačství, podezírání, zákazů a příkazů, mizejících osob. Prostě svět neveselý. Opět zde není místo pro žádný humor, komiku nebo trapno. Jen vážno, které jsem již zmiňoval u předchozí knihy.

Dystopie a alternativní verze dějin mi nevadí, dokonce patří k mým oblíbeným. Tato konkrétní však postrádá šmrnc. Problém je, že se jí špatně věří. Tato verze světa zůstává schematická a nějak neživá, autorka nikde nejde příliš do hloubky. Pozornost se opět více soustředí k rodinnému světu, který je vykreslen přesvědčivěji. Příběh okolnostmi rozvrácené rodiny se odehrává v letech 1989–2019. A samozřejmě to, že jsou zachycena místa, která osobně znám, mě vždy zaujme, vždyť ValMez mám za rohem.

Sice s povděkem kvituji, že se autorka pokusila vystoupit z prostoru, který jí je již možná těsný, ale opět se jedná o rodinnou ságu, kdy se změnila pouze kulisy. Jakási šablona, kterou jsme v náznacích mohli pozorovat u předchozích próz, se nyní stává zřetelnější. Kniha je opět přístupná široké čtenářské veřejnosti, bez kladení výraznějších otázek. Autorčina tvorba má evidentně své meze a o žádnou významnou událost se nejedná. Byť se mění příběhy, s odstupem je čím dál tím patrnější vzájemná podobnost jednotlivých knih. *Listopád* představuje tentokrát jen literární mainstream, který je sice potřeba, ale který jsem dočetl jen z určité povinnosti. Tentokrát to vnímám jako promarněnou šanci. A to i přes čtenářský úspěch, který lze očekávat. Pro mě však kniha nemastná a neslaná, jaksi instantně předvídatelná.

Co se povedlo je název románu, kdy se pouhou změnou délky samohlásky podařilo ze symbolu vítězství udělat symbol prohry. A vzbudit patřičné očekávání. Tím to končí. Nepopírám, že podobně jako autorčiny předchozí knihy, se i tato čte pohodlně. Řemeslo, včetně střídání časových rovin, je v tomto ohledu odvedeno dobře. Ale podobně jako u *Tichých roků*, tedy knihy předchozí, mám dojem, že se k ní vracet nebudu, protože jednoduše nenacházím důvod, proč bych měl. Prostě slušné čtivo, kdy čtenáři od svého autora dostávají to, co očekávají. I to možná stačí. Víc tam ale tentokrát není.

Pavel Kotrla

Alena Mornštajnová: *Listopád*, Host, Brno 2021. 304 stran.

